

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ

**Аутора др Марка Парезановића, Енергетска безбедност,
Нова српска политичка мисао, Београд, 2014., 344 страна**

У издању Нове српске политичке мисли (2014) објављена је научна монографија др Марка Парезановића *Енергетска безбедност*, која је настала као резултат дугогодишњег изучавања система националне и енергетске безбедности. Овом монографијом добија се критичка систематизација савремених теоријских и емпиријских ставова према енергетској безбедности као изворишту политичке и сваке друге стабилности или нестабилности. Ови ставови омогућавају оријентацију и јасно одређење свих актера енергетске безбедности, чиме се обезбеђује и њена друштвена оправданост. У приступу проблему разрађивани су методолошки критеријуму објашњења проблема, извршена је концептуализација појмова, на основу чега се дошло до ширег категоријалног комплекса политиколошког објашњења проблема саме теме. Због тога, аутор је настојао да у што већој мери на релевантан и одговарајући начин јасно дефинише место, улогу и значај, који пре свега енергетска безбедност има у савременим друштвеним односима. Монографија је прилагођена како за научно и стручно објашњење појава и процеса енергетске безбедности тако и за едукацију читалаца ван енергетске стручне области.

Монографија је обима 344 страна стандардног формата, од којих је 329 основног текста, а остало списак коришћених извора и литературе. Поред Уводних напомена и Закључних разматрања, текст садржи још осам поглавља, односно осам тематских целина. У првом поглављу под називом „*Енергетска безбедност као саставни део националне безбедности*“, извршено је операционално одређење енергетске безбедности и сачињена је теоријска анализа у контексту краћег историјског осврта, помоћу чега је аутор желео да осветли сву комплексност феномена енергетске зависности која обележава почетак 21. века. Поред наведеног, посебна пажња је посвећена трендовима енергетске безбедности као и корелацији између енергетске и националне безбедности као неодвојивих категорија савремених политичко-безбедносних приступа и

друштвених односа. Аутор јасни наводи разлоге због којих су енергетска и национална безбедност међусобно зависне, а то пре свега због тога што:

- нема енергетске безбедности и стабилности у било којој држави уколико у оквиру ње дође до нарушавања националне безбедности (класичан пример је Украјина);
- услед нарушавања националне безбедности, готово увек започињу сукоби у оквиру енергетског сектора, што самим тим и усложњава и нарушава енергетску безбедност;
- турбуленције на пољу енергетске безбедности неминовно са собом изазивају и потресе у области националне безбедности, па и шире;
- енергетска безбедност представља један од кључних стубова система националне безбедности. Негативне промене и поремећаји у систему националне безбедности, могу се проузроковати и изазивањем кризе у оквиру система енергетске безбедности.

У другом делу „*Енергенти - геополитички и технолошки аспект*“ извршена је теоријска анализа енергената и то кроз два кључна аспекта. Први је геополитички аспект који обухвата анализу и систематизацију података о енергентима као стратешком ресурсу. Наведени су подаци о њиховој заступљености, водећим произвођачима, дистрибутерима и потрошачима. Други аспект се односи на технолошку анализу односно изношење основних података и технолошког карактера и енергентима који се претежно користе у данашње време. Важно је нагласити да се, насупротив уобичајном мишљењу, највећи део електричне енергије добија сагоревањем угљоводоника који загревају воду ради покретања парних турбина. Хидроелектране, нуклеарне електране и производња електричне енергије из обновљивих извора заједно производе много мању количину од електричне енергије произведене из гаса, угља и нафте.

У овом делу аутор је анализирао еколошку безбедност Србије у контексту нуклеарног питања, и нагласио да је она проблематична, иако Србија не поседује ниједну нуклеарку. Међутим, у најближем окружењу Србије налази се више нуклеарних електрана, које су од главног града удаљене свега неколико стотина километара. Нуклеарне централе се налазе на територији Мађарске, Румуније, Бугарске и Словеније. Србију у значајној мери могу да безбедносно угрозе и нуклеарке са подручја Словачке, Чешке и Турске. Такође, аутор поставља питање зашто Србији треба највеће складиште нуклеарног отпада у Европи (које се налази у оквиру нуклеарног института „Винча“), када је удео нуклеарног фактора у њеном свеукупном животу знатно мањи, него у односу на државе које, поседују нуклеарне електране. Сама чињеница да се отвара највеће складиште за нуклеарни отпад у Европи у Србији – држави која нема нуклеарни програм, довољна је сама по себи да у најближу руку буде контрадикторна. А познато је да се коначан суд по овом питању може донети само на основу валидних и релевантних информација, никако произвољно, било у једном или другом правцу.

У трећем делу који носи назив „*Енергетска безбедност у вртлогу друштвених криза и конфликта*“ се полази од тога колико различити облици друштвених криза и конфликта могу негативно утицати на енергетску безбедност. У оквиру овог дела монографије пажња је усмерена према друштвеним

кризама као угрожавајућем фактору енергетске безбедности. Посебно су обрађене фазе друштвених криза које настају као последица енергетске инсуфицијенције. Поред енергетске кризе обрађене су и политичке, економске, социјалне, војне и безбедносне кризе као последице енергетске кризе.

Друштвене кризе и енергетска безбедност су прожете сплетом мултидисциплинарних и вишедимезионалних веза. Сви облици друштвених криза, било да су политичког, економског или безбедносног карактера изазивају поремећаје и на енергетском плану, пре свега нарушавајући енергетску безбедност и стабилност земље. Исто тако, све негативне промене у сфери енергетике, негативно се импликују на политичко-економске и војно-безбедносне процесе не само у једној држави, већ и у читавим регионима, што указује да се ради о и те како међусобно повезаним процесима. А ти процеси су повезани изразито комплексним узрочно-последичним везама, које није увек једноставно разјаснити.

У делу „*Главни субјекти енергетске безбедности*“ обрађени су држава и њена законодавна, судска и извршна власт, њене специјалне службе, војни фактор, полиција и средства масовног информисања као главни субјекти енергетске безбедности сваке земље. Теоријска анализа наведених субјеката извршена је пре свега због специфичне улоге коју имају у систему енергетске безбедности. Истражени су стратешки, тактички и оперативни правци које ови субјекти заузимају са посебним акцентом на њихов значај и улогу, стављајући их у одређену узрочно-последичну везу са кључним условима очувања енергетске безбедности.

У делу монографије под насловом „*Фактори угрожавања енергетске безбедности*“ извршена је теоријска анализа негативног утицаја мултинационалних компанија на сферу енергетске безбедности са акцентом на њихове монополе и штетна деловања која спроводе не само из материјално-финансијских већ и због других друштвених интереса. Посебна пажња је посвећена ценовној политици односно начину формирања цена на енергенатском тржишту. Такође, анализиран је и значај и улога енергетског ембарга као облика угрожавања енергетске безбедности.

Теоријски осврт односи се и на негативан утицај нуклеарних програма на енергетску безбедност, као и на деструктивно деловање неких субјеката путем пословне шпијунаже, сајбер напада као и путем финансијских малверзација и других злоупотреба.

Шести део носи назив „*Угрожавање енергетске безбедности - тактички ниво*“. Када је реч о тактичком нивоу енергетске безбедности, најједноставније говорећи, то представља енергетску свакодневницу, односно скуп активности, поступака, мера и радњи које се примењују ради одржања енергетске безбедности на функционалном нивоу, и не само то, већ ради њеног подизања на један виши ниво, како у квалитативном, тако и у квантитативном смислу.

У овом поглављу извршена је теоријска анализа угрожавајућих облика енергетске безбедности на тактичком и оперативном нивоу. У том смислу ана-

лизиране су саботаже, дејства диверзантских јединица, при чему је посебна пажња посвећена тактици и методици рада диверзантских група. Поред тога извршена је и анализа експлозивних материја и експлозива односно доведени су у везу са извршењем диверзантских акција. Посебно су разматрана диверзантска дејства на енергетским објектима уз употребу експлозива као и индикатори који указују на планирање те активности. Пружене су препоруке за модалитете безбедносне заштите енергетских објеката као и поступци које је потребно предузети приликом откривања минско-експлозивних средстава. Исто је урађено и када је у питању терористички напад.

У делу под називом „*Корпоративна безбедност енергетског сектора*“ аутор наводи да нема успешног пословања без корпоративне безбедности. У развијеним државама које имају снажан енергетски сектор систем корпоративне безбедности је изразито озбиљна грана система не само компанијске него и националне безбедности. То проистиче из тога што је питање енергената стратешко питање сваке државе. Из наведених разлога у оквиру овог дела монографије извршено је одређење корпоративне безбедности и разјашњавање шта све сачињава тај систем. Посебан део се односи на послове сектора корпоративне безбедности уз прецизирање и осталих облика угрожавања компанија. У том делу су пружене и конкретне препоруке за безбедносну заштиту корпорацијских просторија. Истраживани су и безбедносни проблеми и ризици у производњи са посебним акцентом на опасности од пожара и експлозија у рафинеријама.

Последњи део књиге носи назив „*Студије случаја енергетских пројеката*“. У оквиру овог поглавља описано је неколико капиталних енергетских пројеката (Северни ток, Јужни ток, Набуко и Трансјадрански гасовод) од којих су неки активни и у фази експлоатације док су други у фази пројектовања и изградње. Теоријска анализа енергетских пројеката имала је за циљ да додатно разјасни одређене противуречности које се појављују у нашим стручним круговима али и широј јавности.

У монографији су предвиђени многи сукоби на светској сцени (а којих у току писања монографије није било) међу великим силама а као последица борбе за превласт над енергетима који су се десили током 2015. године. Аутор је такође изнео да ће се степен сукобљавања најдоминантнијих субјеката на светској политичкој позорници у циљу одржавања постојећих и долажења до нових позиција у сфери енергетике, само додатно повећавати и усложњавати. То ће засигурно произвести нове кризе и конфликте регионалног и међународног карактера, што ће свакако додатно допринети нарушавању свеукупне стабилности. Такође, како сада стоје ствари, човечанство срља у пропаст услед ненаменског и нерационалног трошења енергетских ресурса. О глобалном загревању и климатским променама да се и не говори. Да ли ће неум превладати разум, то ћемо тек видети, тешко се може очекивати било какав прогрес у томе, јер Планета није спремна на жртву. Савремено друштво је, хтели то да признамо или не, ипак сувише себично.